
Den kvasse samtalen

LEDER

ODD MARTIN VALLERSNES

o.m.vallersnes@medisin.uio.no

Odd Martin Vallersnes er spesialist i allmennmedisin, førsteamanuensis ved Avdeling for allmennmedisin ved Universitetet i Oslo og legeskiftleder ved Legevakten i Oslo.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Når disputaser ikke kan holdes på norsk, lider det medisinske fagspråket.

I en rekke doktormiddagstaler har jeg hørt beretningen om Norges første disputas. Frederik Holst forsvarte 18. juni 1817 sitt arbeid om radesyken, mot 13 opponenter. Avhandlingen var skrevet på latin, og disputasen foregikk på samme språk. Det fortelles gjerne at disputasen varte fra morgen til langt på kveld, og at det var mye stotrete latin å høre. På dette punktet i fortellingen humres det gjerne rundt bordene.

Det kan reises tvil om hvorvidt latinferdighetene virkelig var så svake som festtalerne foregir ⁽¹⁾, men poenget er at vi opplever det som latterlig å avholde en disputas på et dårlig behersket språk, særlig når alle involverte har et felles språk de kunne formulert seg kvassere på.

Det er vitenskapen som først og fremst skal beherskes i en disputas. Avhandlinger skrives nå stort sett på engelsk, dagens internasjonale forskerspråk. Til bedømmelseskomiteen vil vi gjerne ha internasjonalt anerkjente eksperter, for å få arbeidet bedømt av noen som virkelig kan feltet. Kandidaten får deretter forhåpentligvis utfordringen og gleden av å diskutere arbeidet med dem i disputasen. Engelsk er oftest da det eneste mulige felles språket. Med all respekt for doktorander og opponenter må det sies at muntlige engelskferdigheter er høyst varierende blant oss som ikke har engelsk som førstespråk. Det går ofte greit, men slår sjelden gnister. Noen ganger er det direkte sørgelig. I salen forstår vi at det må være slik: Den språklige famlingen er prisen for at det vitenskapelige innholdet i samtalen skal være skikkelig. Men

om det finnes et annet felles språk som de involverte behersker bedre, hvorfor skal vi da la muligheten til nyansert og presis språkføring og velformulerte vendinger gå fra oss?

«Hvorfor skal vi la muligheten til nyansert og presis språkføring og velformulerte vendinger gå fra oss?»

Det gjør vi da heller ikke. I hvert fall ikke ved tre av universitetene. Ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet skjer disputas og prøveforelesning på avhandlingsspråket eller norsk med mindre fakultetet godkjenner noe annet (2). Ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet i Trondheim skjer det offentlige forsvaret på engelsk eller norsk med mindre fakultetet godkjenner et annet språk (3). Ved Universitetet i Bergen bestemmer fakultetene selv språk for prøveforelesning og disputas (4). På Det medisinske fakultets nettsider om disputas er språk ikke omtalt (5), og i praksis er det bedømmelseskomiteens språk som avgjør. Ved Universitetet i Oslo, derimot, har Det medisinske fakultet i sine utfyllende, og innskjerpende, regler til universitetets forskrift bestemt at disputasen *skal* foregå på avhandlingsspråket (6, 7). Dette gjelder også prøveforelesningen, som likevel kan foregå på norsk «dersom kandidaten og komiteens medlemmer alle behersker skandinavisk språk og komiteen selv anmoder fakultetet om dette» (6, 7). Praktiseringen av språkreglene er nylig strammet inn (8).

Dermed er det nå i praksis nedlagt forbud mot å bruke norsk ved medisinske disputaser i Oslo. Dette er langt mer alvorlig enn at tilhørerne stundom må utholde et moderat engelsk. En disputas skal være en av sitt fagfelts kvasseste, mest presise og informerte samtaler. Her utvikles det medisinske fagspråket. Og vi trenger kontinuerlig å utvikle et norsk medisinsk akademisk fagspråk, som i sin tur utvikler og holder i hevd et norsk medisinsk arbeidsspråk, som igjen er grunnlaget for god kommunikasjon med våre pasienter og god journalføring.

«En disputas skal være en av sitt fagfelts kvasseste, mest presise og informerte samtaler»

Medisinsk praksis i Norge utøves i all hovedsak på norsk. Tidsskriftet er en sentral arena for røkt av det norske medisinske fagspråket, et ansvar som skjøttes gjennom grundig redaksjonelt arbeid og en fast språkspalte. Disputas og prøveforelesning er blant akademias sentrale formidlingsarenaer. Det medisinske fakultet ved Universitetet i Oslo bør ta sin del av ansvaret ved å la doktorander og opponenter diskutere på norsk når dette er språket de i fellesskap behersker best.

LITTERATUR

1. Daae L. Claus Pavels's Dagbøger for Aarene 1817–1822. Kristiania: Grøndahl & Søn; 1899–1904.
<https://www.dokpro.uio.no/litteratur/pavels/frames.htm> Lest 10.2.2020.

2. FOR-2012-10-25-1150. Forskrift om graden philosophiae doctor (ph.d.) ved Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet (UiT).
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2012-10-25-1150> Lest 24.1.2020.
3. FOR-2018-12-05-1878. Forskrift for gradene philosophiae doctor (ph.d.) og philosophiae doctor (ph.d.) i kunstnerisk utviklingsarbeid ved Norges teknisk–naturvitenskapelig universitet (NTNU).
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2018-12-05-1878> Lest 24.1.2020.
4. FOR-2018-11-29-1869. Forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) ved Universitetet i Bergen. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2018-11-29-1869> Lest 24.1.2020.
5. Universitetet i Bergen. Det medisinske fakultet. Innlevering og disputas. <https://www.uib.no/med/66614/innlevering-og-disputas> Lest 23.1.2020.
6. FOR-2010-06-22-4998. Forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) ved Universitetet i Oslo. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2010-06-22-4998> Lest 24.1.2020.
7. Universitetet i Oslo. Det medisinske fakultet. Om doktorgradsprøve. <https://www.med.uio.no/forskning/phd/avhandling-bedommelse/proveforelesning-disputas/doktorgradsprøve/> Lest 23.1.2020.
8. Toft M. MED innskjerpar reglane: Ikkje rom for anna talemål enn avhandlingsspråket på disputasen. Uniforum 7.6.2019.
<https://www.uniforum.uio.no/nyheter/2019/06/med-innskjerpar-reglane-ikkje-rom-for-anna-talemal.html> Lest 27.1.2020.

Publisert: 2. mars 2020. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.20.0076
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 26. mars 2026.